

Gunilla Kleiverda wint Aletta Jacobsprijs v

,Ongelooflijk, de moed

Gunilla Kleiverda, 42 jaar, gynaecologe. In Den Haag geboren, via omwegen in Roden terechtgekomen, in de stad Groningen naar de middelbare school gegaan. Daar ook medicijnen gestudeerd, aan de Rijksuniversiteit. Nu woonachtig in Amsterdam. Haar oude universiteit heeft haar de Aletta Jacobsprijs toegekend, als eerbewijs voor haar inzet voor de bestrijding van geweld tegen vrouwen. Kleiverda was betrokken bij het opzetten van hulpverlening aan verkrachte vrouwen in voormalig Joegoslavië.

Ze lijkt kleiner dan ze is, Gunilla Kleiverda. Een vrolijke verschijning, innemend, maar onmiddellijk diep serieus wanneer het over haar werk gaat. Haar woning aan de Amsterdamse Linnaeusparkweg staat vol bloemen. Op tafel liggen - tussen allerhande artikelen die ze bijhoudt voor haar werk - kaartjes met felicitaties. Voor het winnen van de Aletta Jacobsprijs.

Door **Margot de Jong**

Foto's: **Anne Marie Kamp**

„Grappig, een vriendin van mij heeft een paar jaar geleden in Hoogezand ook een Aletta Jacobsprijs gewonnen.” Van het bestaan van een gelijknamige prijs van de Rijksuniversiteit was ze zich niet eens echt bewust. Vereerd is ze wel. „Aletta Jacobs was een geweldige vrouw.” Het toeval wil dat Kleiverda precies honderd jaar na Jacobs - de eerste Nederlandse vrouw die afstudeerde, geneeskunde - de Groningse universiteit betrad: in 1971.

Nadat ze in '78 haar studie in Groningen had afgerond, vertrok ze eerst een jaar naar Zweden. Haar specialisatie obstetrie en gynaecologie deed ze vervolgens in Amsterdam. Ze werkt sinds 1991 in het Flevoziekenhuis in Almere en zat door de jaren heen in een reeks van adviesraden en commissies. Het meest bekend raakte zij door haar werk in voormalig Joegoslavië.

Eind '92 - begin '93 was de media-aandacht voor de oorlog in Bosnië op een hoogtepunt. In die periode nam het ministerie van buitenlandse zaken contact op met Kleiverda. Of zij met de

▲ Gunilla Kleiverda in haar woning aan de Amsterdamse Linnaeusparkweg.

laden en commissies. Het meest bekend maakte zij door haar werk in voormalig Joegoslavië.

Eind '92 - begin '93 was de media-aandacht voor de oorlog in Bosnië op een hoogtepunt. In die periode nam het ministerie van buitenlandse zaken contact op met Kleiverda. Of zij met de EG-missie naar Bosnië wilde om te rapporteren over de verkrachtingen van vrouwen. Kleiverda was betrokken geweest bij het begin van een samenwerking tussen ziekenhuis, politie en de stichting Tegen Haar Wil (die zich bezig hield met de opvang van verkrachte vrouwen). Zodoende kwam het ministerie bij haar terecht.

„Mijn eerste reactie was 'hoe moet ik dat in godsnaam regelen'. Ik zou het weekend daarop moeten vertrekken en mijn spreekuren voor de volgende weken waren volgepland.” Toch wilde ze onmiddellijk. „Natuurlijk. Het was... leuk is uiteraard niet het woord: een bijzondere gelegenheid.” De media vielen over haar heen. „Ik kon bij wijze van spreken wel zes cameraploegen mee krijgen. Het was een gekkenhuis. Toen ik terug kwam ook.”

Indruk

Kleiverda ging twee keer naar voormalig Joegoslavië. Eerst om het geweld tegen vrouwen te inventariseren. Die rapportage leidde tot deelname van Nederland aan de Europese hulpverlening en zodoende tot haar tweede reis. Het doel daarvan was mee te werken aan het opzetten van de hulpverlening, vooral door zelfhulporganisaties. Die reis, met psychotherapeute Ingrid Foeken, maakte veel indruk. Kleiverda bezocht toen Kroatië, Servië en Slovenië.

„In Belgrado ontmoetten we vrouwen die elke week tegen de oorlog protesteerden. Ongelooflijk die moed, om dat dáár op dát moment te doen. We hebben later zowel in Kroatië, als Servië, als Bosnië zulke bijzondere, geweldige vrouwen leren kennen. Een voorrecht om met hen te mogen werken. We hebben gekken wat wij konden doen om hen te ondersteunen.”

De verkrachte vrouwen werden ook nog eens misbruikt voor politieke propaganda. Weerzinwekkend, vindt Kleiverda. De Bosnische regering dreef de cijfers over de verkrachte moslimvrouwen tot „waaninnige” hoogte op, zegt ze. De Nederlandse delegatie koos ervoor om groeperingen te ondersteunen die niet nationalistisch waren. „Er werden ook Servische en Kroatische vrouwen verkracht. In alle drie de landen werden vrouwen, werden mensen, slachtoffer van het geweld van de oorlog.”

De vrouwengroeperingen waarmee Kleiverda werkte, bleven met elkaar in contact. Dat was fysiek bijkans onmogelijk vanwege de oorlog en de contacten liepen dus via andere landen, zoals Italië. „Heel erg knap, dat ze elkaar bleven respecteren. Tegen alle geweld, alle propaganda en alle emoties in. Ik heb daar heel veel bewondering voor. Heb er ook heel emotionele taferelen meegemaakt. De Servische vrouwen, die leerden over hun schuldgevoel heen te komen. Heel knap.”

Kennis

De tweede reis legde de basis voor de activiteiten van stichting Admira. Kleiverda zat in de adviesraad en was tweemaal als trainster actief. „Overall zijn toen multi-etnische en multidisciplinaire teams opgezet. Wij hebben wat van onze kennis doorgegeven, want in Nederland is er natuurlijk veel kennis op het gebied van vrouwengezondheidszorg. Alleen al de vraag: hoe doe je goed gynaecologisch onderzoek bij verkrachte vrouwen. En het verband tussen psychische en lichamelijke klachten. Maar ook op gebied van organisatie was er veel behoefte aan kennis: er ontstonden daar voor het eerst vrijwilligersorganisaties. Hoe ga je om met fondsen, met hiërarchie, al dat soort dingen.” De regio laat haar niet meer los. Vorige

▲ De regio laat de gynaecologe niet meer los.

week was er een Servische vrouw op bezoek om te leren over zelfhulpgroepen voor incestslachtoffers. Ook de problemen van de vluchtelingen uit die regio hebben nu de aandacht van Kleiverda. „Ik ken een Kroatische vluchteling die met een Serviër is getrouwd. Die zijn via Duitsland hier gekomen en dreigen nu terug te worden gestuurd. Waar moeten die in godsnaam wonen?” Eerder dit jaar was Kleiverda nog in voormalig Joegoslavië met iemand van de Rutgerstichting. Die was gevraagd daar voorlichting voor de jeugd te helpen opzetten.

„Seksueel geweld is bespreekbaar geworden in voormalig Joegoslavië. Ook zaken zoals in-

cest. Voordien bestond incest niet. Mannen vrouwen waren immers gelijk in communistische landen. Door de oorlog loopt Joegoslavië hierin nu voorop.”

Kleiverda verdedigde in '95 op de Vrouwenconferentie in Peking met veel de stelling dat ook seksueel geweld tegen vrouwen moet worden opgevat als schending van de rechten van de mens. Dat staat zo in het persbericht van de Rijksuniversiteit. „Die stelling is niet door mij gecorrigeerd. Seksueel geweld en bescherming daartegen valt onder de mensenrechten. In Peking is de aandacht gevraagd voor het feit dat in een

sprijs voor werk in Joegoslavië

bed van die vrouwen'

AE 43

Drents
Groningse
Dagbladen

Zaterdag
6 december
1997

Eerbewijs

▲ „De medische wereld heeft nog heel wat te leren van de vrouwenhulpverlening.”

▲ „Ik kon bij wijze van spreken wel zes cameraploegen mee krijgen.”

gevolg van zwangerschap en bevalling tweemaal zo hoog als onder Nederlandse vrouwen. De zorg bereikt hen blijkbaar onvoldoende. Dat geldt ook voor anticonceptie. De communicatie speelt daarin een grote rol. Als je gesprekken moet voeren via Nederlandssprekende kinderen, heb je natuurlijk een probleem.”

Maagdenvlies

De medische wereld komt de laatste jaren in toenemende mate in aanraking met de zorg voor allochtone vrouwen, hoewel Kleiverda

eg.

stond incest riet. Manren en
mmers gelijkin communisti-
r de oorlog loopt Joegslavië

edigde in '95 op de Wereld-
tie in Peking met veed verve
ksueel geveld tegen vrou-
n opgevat als schending van
e mens. Dat staat zo in een
e Rijksuniversiteit. „De zin is
rrigeerd. Sessueel geweld is
erming daartegen val dus al
rechten. In Peking is er wel
d voor het fet dat in een hele-

boel landen allerlei vormen van geweld niet te
vervolgen zijn, zoals verkrachting binnen het
huwelijk.” In Peking streed Kleiverda met
name voor de reproductieve rechten van de
vrouw. „Met die conferentie - en met de eerde-
re in Caïro overigens - zijn die rechten nadruk-
kelijker op de politieke agenda gekomen. Dus
de rechten met wie, wanneer en hoeveel kinde-
ren vrouwen willen hebben, dat ze veilig kun-
nen bevallen etcetera.”

Dat heeft directe raakvlakken met haar eigen
werk in Nederland. Want veilig bevallen mag
voor Nederland gewoon lijken, dat is het nog
niet. „Onder allochtone vrouwen is de sterfte als

Maagdenvlies

De medische wereld komt de laatste jaren in
toenemende mate in aanraking met de zorg
voor allochtone vrouwen, hoewel Kleiverda
daar in haar huidige werk bij het Flevozieken-
huis in Almere wat minder mee te maken heeft.
Uit haar vorige baan in het Burgersziekenhuis
in Amsterdam kent zij bij voorbeeld de vraag
van islamitische meisjes om herstel van het
maagdenvlies. „Als je puur vanuit Nederlands
oogpunt redeneert, denk je: is dat nou nodig?”

Toch: „Je moet dan kijken wat er achter die
vraag zit. Is het angst voor de schoonfamilie? Ik
had laatst een meisje waarvan het nichtje om
die reden zelfmoord had gepleegd. Omdat het
laken niet bebloed was na de daad. Er is een
aantal mogelijkheden. De menstruatie ver-
schuiven bij voorbeeld. En in die culturen heb-
ben vrouwen daar zelf ook oplossingen voor
bedacht natuurlijk. Ik heb wel eens verhalen
gehoord over zakjes met kippenbloed... Maar
als een meisje er echt bij blijft dat ze dat wil, wie
ben ik dan om het te weigeren? Ondanks mijn
principiële standpunt dat het uiterst rolbeves-
tigend is dat een meisje als maagd het huwelijk
in moet en een jongen niet. Waarom zou zij
opnieuw pijn moeten lijden?”

Aan vrouwenbesnijdenis (het wegsnijden
van de clitoris) begint Kleiverda echter abso-
lutaal niet. „Een paar jaar geleden is er een forse
discussie over geweest. Daarbij werd de sug-
gestie gedaan een soort van kleine, symboli-
sche besnijdenis te doen. Om te voorkomen dat
het illegaal zou gaan gebeuren. Maar daarmee
zouden we een grote internationale campagne
tegen vrouwenbesnijdenis ondergraven. Zeer
terecht dus dat we het in Nederland niet doen.”

Traditioneel

Kleiverda wil overigens in het geheel niet de
indruk wekken dat er in Nederland niet veel
meer te verbeteren zou zijn aan de positie van
vrouwen. „Nederland is uiterst traditioneel ge-
weest. En nog. Hou op, zeg. Kijk naar wie de zorg
heeft voor kinderen. Kijk naar seksueel ge-
weld.” Ook de medische zorg voor vrouwen,
hoewel op een hoog peil, is nog voor verbeter-
ing vatbaar.

„De medische wereld heeft nog heel wat te
leren van de vrouwenhulpverlening. In de
geestelijke gezondheidszorg is er bij voorbeeld
een enorme kennis ontwikkeld over de gevol-
gen van seksueel geweld. Er wordt standaard
nagegaan of er sprake is van incest. In de medi-
sche sector wordt daar helemaal niet naar ge-
vraagd. Als je tijdens een zwangerschap bij een
specialist komt voor buikpijnklachten vraagt
die nooit of dat komt door mishandeling. Ter-
wijl in het buitenland wel onderzoek is gedaan
naar geweld tijdens de zwangerschap. Specia-
listen zijn medisch-technisch georiënteerd.
Daardoor kunnen dingen gemist worden.”

Er is meer van de vrouwenhulpverlening te
leren, weet Kleiverda: „Vooraf in de houding.
Specialisten, dat is misschien inherent aan het
vak, zijn geneigd om actiegericht te denken. Zij
presenteren de oplossing. In de vrouwenhulp-
verlening is men meer geneigd te kijken naar
wat nu de eigenlijke behoefte is en wat de
vrouw zelf kan doen. Binnen de gynaecologie
zijn er wel positieve veranderingen gaande. Er
wordt meer open geadviseerd, en er is meer
aandacht voor oplossingen met een zo klein
mogelijke ingreep. De vrouwen zijn bewuster
geworden van hun eigen keuze en de beroeps-
groep is eveneens veranderd.”

Nog niet in die zin dat er veel vrouwelijke
gynaecologen zijn. Maar Kleiverda heeft hoop
voor de toekomst: de helft van de gynaecologen
in opleiding is vrouw. Er is heel wat veranderd
sinds Aletta Jacobs in 1871 de medische facul-
teit binnenstapte.

week was er een Servische vrouw op bezoek om te leren over zelfhulpgroepen voor incestslachtoffers. Ook de problemen van de vluchtelingen uit die regio hebben nu de aandacht van Kleiverda. „Ik ken een Kroatische vluchteling die met een Serviër is getrouwd. Die zijn via Duitsland hier gekomen en dreigen nu terug te worden gestuurd. Waar moeten die in godsnaam wonen?” Eerder dit jaar was Kleiverda nog in voormalig Joegoslavië met iemand van de Rutgerstichting. Die was gevraagd daar voorlichting voor de jeugd te helpen opzetten.

„Seksueel geweld is bespreekbaar geworden in voormalig Joegoslavië. Ook zaken zoals in-

cest. Voordien bestond incest niet. Mannen en vrouwen waren immers gelijk in communistische landen. Door de oorlog loopt Joegoslavië hierin nu voorop.”

Kleiverda verdedigde in '95 op de Wereldvrouwenconferentie in Peking met veel verve de stelling dat ook seksueel geweld tegen vrouwen moet worden opgevat als schending van de rechten van de mens. Dat staat zo in een persbericht van de Rijksuniversiteit. „Die zin is niet door mij gecorrigeerd. Seksueel geweld is geweld en bescherming daartegen valt dus al onder de mensenrechten. In Peking is er wel aandacht gevraagd voor het feit dat in een hele-

boel landen allerlei vormen van geweld niet te vervolgen zijn, zoals verkrachting binnen het huwelijk.” In Peking streed Kleiverda met name voor de reproductieve rechten van de vrouw. „Met die conferentie - en met de eerdere in Caïro overigens - zijn die rechten nadrukkelijker op de politieke agenda gekomen. Dus de rechten met wie, wanneer en hoeveel kinderen vrouwen willen hebben, dat ze veilig kunnen bevallen etcetera.”

Dat heeft directe raakvlakken met haar eigen werk in Nederland. Want veilig bevallen mag voor Nederland gewoon lijken, dat is het nog niet. „Onder allochtone vrouwen is de sterfte als